

چگونه از میراث فرهنگی استان (مثل آثار تاریخی، صنایع دستی یا آیین‌های محلی) برای ایجاد فرصت‌های اقتصادی برای جوامع محلی استفاده شده است؟

یکی از مأموریت‌های ما تبدیل ظرفیت‌های فرهنگی به مزیت‌های اقتصادی پایدار است. در همین چارچوب، ما از سه مسیر اصلی این هدف را دنبال کرده‌ایم: تقویت صنایع دستی، توسعه گردشگری فرهنگی، و ایجاد برندهای محلی. استان سیستان و بلوچستان با برخورداری از میراث فرهنگی غنی، شامل آثار تاریخی، صنایع دستی و آیین‌های محلی، به‌طور مؤثری از این ظرفیت‌ها برای ایجاد فرصت‌های اقتصادی و توسعه جوامع محلی بهره‌برداری کرده است. یکی از مهمترین عوامل در راستای بهره‌بردن جوامع محلی از آثار تاریخی فرآیند ورود گردشگران به محوطه‌های تاریخی است در این صورت افشار مختلف جامعه با مشاغل گوناگون، از حضور گردشگران بهره‌می‌برند. همچنین در این مسیر و در میان گردشگران ممکن است افراد سرمایه‌گذار نیز حضور داشته‌که به فرآیند جذب سرمایه‌گذاری کمک شایانی خواهد کرد.

همچنین هم‌زمان با هفته صنایع دستی اولین بازارچه دائمی صنایع دستی استان در بنای تاریخی گاراژ ملک زاهدان افتتاح خواهد شد و این اقدام فرصت مناسبی را برای معرفی، فروش و ترویج صنایع دستی استان فراهم خواهد کرد. همچنین صادرات محصولات از طریق نمایشگاه‌ها و پلتفرم‌های آنلاین مانند بازار ملی صنایع دستی در حال پیگیری است. در حوزه گردشگری، اجرای جشنواره‌های بومی و محلی و موسیقی باعث جذب گردشگر و فروش تولیدات محلی در حاشیه این برنامه‌ها، به منبع درآمدی مهم برای خانوارهای محلی بدل شده است. همچنین اقامتگاه‌های بوم‌گردی که عمدتاً با سرمایه‌گذاری اهالی روستاها راه‌اندازی شده‌اند، نمونه موفقی از اقتصاد گردشگری بومی‌محور هستند.

در واقع ما از ظرفیت‌های ناملموس مانند موسیقی محلی، لباس‌های سنتی و غذاهای بومی برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک گردشگری بهره‌برده‌ایم.

چه اقدام‌هایی برای افزایش آگاهی جوامع محلی، به‌ویژه جوانان، درباره ارزش میراث فرهنگی و نقش آن در هویت منطقه‌ای انجام شده است؟

برنامه‌ریزی برای آموزش و آگاهی‌افزایی در استان ما با تکیه بر سه محور صورت گرفته: مدارس، رسانه‌ها و فضاهای

فرهنگی. طرح «میراث در مدرسه» با همکاری آموزش و پرورش در ده‌ها مدرسه اجرا شده و طی آن دانش‌آموزان از آثار تاریخی بازدید کرده و با تاریخ، معماری و آیین‌های محلی آشنا می‌شوند. همچنین طرح «راویان و سفیران میراث» در قالب برگزاری کارگاه‌هایی برای نوجوانان با هدف آموزش روایت‌گری، مستندسازی و تولید محتوا راه‌اندازی شده است.

در حوزه رسانه، با صداوسیما مرکز استان برنامه‌های متعددی برای معرفی میراث فرهنگی، آیین‌ها و صنایع دستی تهیه شده و پخش گردیده است. همچنین در شبکه‌های اجتماعی بومی، کمپین‌های «میراث من، هویت من، بهشت پنهان، بیاید به سیستان و بلوچستان» و... راه‌اندازی شده که جوانان در آن با زبان خود به معرفی میراث منطقه‌شان می‌پردازند. برگزاری نمایشگاه‌ها، نشست‌های تخصصی و تورهای فرهنگی برای دانشجویان، فعالان مدنی و خبرنگاران نیز از دیگر اقدام‌ها در مسیر ارتقای آگاهی و تقویت تعلق فرهنگی است و باور داریم تا زمانی که جوانان به میراث خود افتخار نکنند، نمی‌توان انتظار داشت برای حفاظت از آن تلاش کنند.

بزرگ‌ترین موانع در همکاری با جوامع محلی برای حفاظت با احیای میراث فرهنگی چیست و چگونه با آن‌ها مقابله می‌کنید؟

موانع همکاری معمولاً در دو دسته قرار می‌گیرند: موانع فرهنگی و موانع ساختاری. از نظر فرهنگی، برخی جوامع به دلیل نبود آگاهی کافی یا تجربه‌های منفی گذشته، نسبت به نهادهای دولتی بی‌اعتماد هستند. همچنین گاهی تصور می‌شود که حفاظت میراث مانع بهره‌برداری اقتصادی یا استفاده سنتی از منابع می‌شود.

از منظر ساختاری نیز، کمبود منابع مالی، نبود قوانین مشوق برای مشارکت محلی و محدود بودن امکانات زیرساختی در مناطق دورافتاده از چالش‌های اصلی است. ما برای مقابله با این چالش‌ها از «مدیریت گفت‌وگومحور» استفاده کرده‌ایم. جلسات محلی، حضور کارشناسان در روستاها، میزهای خدمت در نمازگاه‌های جمعه و حضور در مساجد، شنیدن دغدغه‌های واقعی مردم و تلاش برای تبدیل حفاظت به فرصت اقتصادی از راهکارهای ما بوده است. تجربه نشان داده هرچا مردم حس کنند منافع ملموسی دارند، خود به بهترین محافظان تبدیل می‌شوند و ایجاد اعتماد دوسویه و پرهیز از رویکرد دستوری، می‌تواند مهمترین کلید موفقیت ما در این مسیر باشد.

یکی از اقدام‌های ارزشمند وزارت میراث فرهنگی و ادارات کل استان‌ها، ایجاد انجمن خیرین میراث فرهنگی است که این اقدام می‌تواند به مشارکت جوامع محلی در مرمت بناهای تاریخی منتهی گردد و سیستان و بلوچستان با ایجاد این انجمن در فاز اول ۵ پروژه از جمله قلعه سه کوهه شهرستان هامون، محوطه جهانی شهر سوخته، بازار سرپوش زاهدان، مسجد دزک سراوان و مسجد عبدالقادر نیکشهر را در سطح استان برای مرمت برنامه‌ریزی نموده است.

چگونه می‌توان با تکیه بر میراث فرهنگی، گردشگری پایدار را توسعه داد که به نفع جوامع محلی باشد و به آثار تاریخی آسیب نرساند؟

گردشگری پایدار زمانی ممکن می‌شود که هم منابع فرهنگی حفظ شوند و هم جامعه میزبان از منافع آن متبّع شود. در سیستان و بلوچستان این تعادل را با